

RÖVID KÖZLEMÉNYEK

EGERCSEHI KÖRNYÉKI RIOLITTUFÁK VIZSGÁLATA

DÉR ISTVÁN

Összefoglalás: A vizsgált területen a helvétii sílre legtöbbször üledékhiánnyal, szögeltéréssel települt durvahomokos, kavicsos szarmata rétegsor folyóvízi-tavi rétegekből áll. Gyakorral benne a riolittufa-tufit közbetelepülés. Ez a szárazföldi üledékképződés ideje alatti folyamatos vulkáni anyagszolgáltatásra utal. Az ismertetett három vastagabb riolittufa-szint a vulkáni működés időnkénti erősödésével magyarázható.

Egercsehi—Mikófalva—Egerbocs között a felszínen helvétii, tortonai, szarmata, pleisztocén és holocén képződmények vannak.

A riolittufa rétegek három szintben települnek a homokos agyag, keresztrétegzett homokos kavics, konglomerátum és riolittufit közé. Az egész kavicsos rétegsor a szarmata emeletbe tartozik. Vastagsága változó. A három tufaszint egy feltárásban csak a Mikófalvától D-re 2 km-re levő Ózike-gödör vízmosásában van meg.

Az itt észlelhető kb. 60 m. vastag szarmata rétegsort az 1. ábra mutatja.

A szarmata rétegek képződési körülményeinek tisztázására megvizsgáltuk a riolittufák és a közbetelepült, ill. a fekvő és fedő képződmények anyagát.

A három riolittufaszint anyaga lényegesen nem különbözik egymástól. Az ásványos összetétel szerint plagioklász-riolittufa. Az erősen üvegtelepedett, szericitesedett alapanyagban a savanyú plagioklászon kívül kvarc, biotit, kevesebb magnetit és cirkon foglal helyet. Nagyon jellemző az alapanyagban a horzsakő.

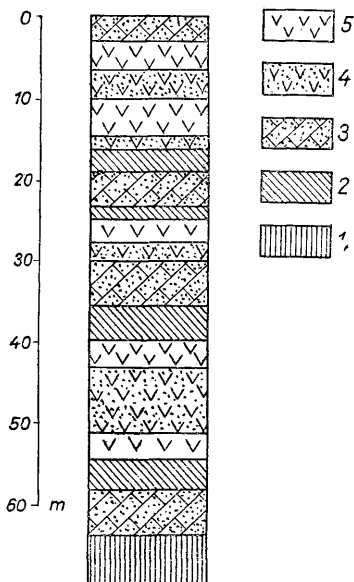
A riolittufa rétegek néhol rossz megtartású növénymaradványokat, ökölnyi görgetett kőszéndarabokat tartalmaznak. A helyenként található pizolitos tufa kifejezetten szárazföldi képződésű. A pizolitokból készített vékonycsiszolatokban néhol jól látható a biotitlemezek körkörös elhelyezkedése. Ez a jelenség görgetettséggel történt anyagnövekedésre utal.

Az Egerbocstól É-ra levő riolittufafejtő anyagának vegyi elemzési adatait N e m e s L. -né szerint :

SiO ₂	69,61%
TiO ₂	0,15 „
Al ₂ O ₃	12,99 „
Fe ₂ O ₃	0,69 „
FeO	0,69 „
MnO	0,05 „
MgO	0,76 „
CaO	1,56 „
K ₂ O	5,14 „
Na ₂ O	2,41 „
P ₂ O ₃	0,06 „
—H ₂ O	1,32 „
+H ₂ O	3,62 „
CO ₂	0,11 „
összesen :	<hr/> 99,63%

A kőzet korrodált kvarcok, táblás kifejlődésű gyéren ikerlemezes és zónás savanyú plagioklászttal, kvarc- és apatitzárványos biotitot tartalmaz. Az alpanyag horzsakő és perlit törmelékből áll. A vegyi elemzés által kimutatott jelentős K_2O -tartalom mellett feltűnő a beágyazásos kálföldpát hiánya.

Az ismertetett riolittufa rétegek homokos agyag, keresztarétegzett homokos kavics, konglomerátum közé települnek. Ezek a rétegek bőven tartalmaznak átdolgozott lajtamészke darabokat, mindig erősen koptatott, átmosott tortonai ősmaradványokat.

1. ábra. Az Őzike-gödör feltárásának rétegszelvénye. Magyarázat: 1. helvétli slír, 2. homokos, agyagos riolittuffit, 3. keresztarétegzett tufás homok, kavics és konglomerátum, agyaglencsékkel, 4. homokos riolittufa, 5. riolittufa — Stratigraphic section of the outcrop of the Őzike Pit. Explanation: 1. Helvetian schlier, 2. sandy to argillaceous rhyolite tuffite, 3. cross-stratified tuffaceous sand, gravel and conglomerate with lenses of clay, 4. sandy rhyolite tuff, 5. rhyolite tuff

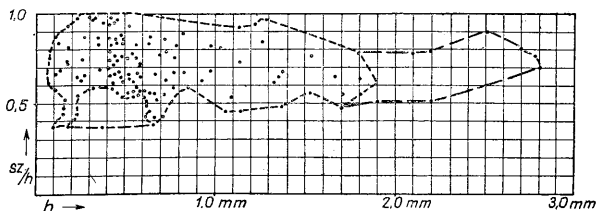
Gyakoriak a kovásodott fatörzsmaradványok. Némelyik kovásodott fatörzsdarab átmérője meghaladja a 60—70 cm-t is.

Az agyagos, homokos rétegekből több helyen szárazföldi csigák kerültek elő (*Tachaeocampilia doderleini*, *Planorbis* sp., *Triptichis* sp.).

Az egyes riolittufa rétegek közé települt keresztarétegzett homok kvarcsczemcséinek élessége és szemcsenagyságbeli viszonylagos osztályozatlansága jellegzetes folyóvízi képet mutat (2. ábra).

A rétegsorban azonban állóvízi képződésű montmorillonit-tartalmú homokos agyagok is vannak. Ezek L, á n g G. szerint riolittufitból alakultak át. Anyagukban édesvízi diatomák, csigák és bemosott kovaszivacstűk találhatók.

Ezenkívül a homokos rétegtagokban is kimutatható a riolittufa ásványainak egyéb üledékes anyaggal való keveredése.

2. ábra. Folyóvízi homok kvarcsemcséinek Hagerman-féle alakdiagramja (h = szemcsehosszúság, sz = szemcsezélesség) — Hagerman shape diagram of quartz grains of fluvial sand (h = length, sz = breadth of grains)

IRODALOM — REFERENCES

1. Szentes F.: Előzetes jelentés az egercsehi felvétélről (M. Á. Földt. Int. adattára, kézirat, 1955.) — 2. Végh S.: Üledékes kőzettani vizsgálatok Hidas-Váralja környékén (F. K. 1956, 2.).

Studies on rhyolite tuffs around Egercsehi, North Eastern Hungary

I. DÉR

The author describes Sarmatian rhyolite tuff horizons from the NW foothills of the Bükk Mountains, NE Hungary. The three main horizons of this tuff of terrestrial sedimentation indicate three paroxysmal stages of the otherwise continuous volcanic activity.